

non est. Et ita tenet expresse Covar., dict. c. 31, n. 8, citans Francum, Alexandr. et Immolam; et idem tenent Summistæ, Sylvest., *Clericus*, 3, quæst. 3; et ibidem Tabien., quæst. 1; Angel., *Clericus*, 9, n. 3; et alii moderni.

10. Neque ex cap. ultim. de Vit. et honest. cleric. aliud colligitur. Nam præterquam quod ibi est sermo de clericis non conjugatis, ut ex toto contextu constat, ibi solum dicitur, clericos negotiationibus vacantes non esse immunes a tributis, quibus negotiantium bona subdita esse solent. Quæ decisio pro clericis conjugatis non erat necessaria, quia, ut jam diximus, nulla immunitate a tributis gaudent. Neque etiam est verum, omnem negotiationem esse prohibitam his clericis conjugatis; nam contrarium supponitur in c. *Joannes*, de Clericis conjugat. Præterquam quod etiam alii clerici, quibus prohibita est negotiatio, licet peccent illam exercendo, et quoad illa bona non gaudeant immunitate a tributis, quoad crimen et quoad reliqua omnia non statim amittunt totum privilegium clericale, donec per judicem ecclesiasticum priventur, si incorrigibiles fiant. Et simili modo crediderim, quod licet clericus conjugatus Ecclesiæ serviens, et insignia clerici portans, possit moderatam et honestam negotiationem ad onera matrimonii sustentanda exercere, gaudente sua immunitate in criminalibus, nihilominus non posse talem et tantam negotiationem exercere, quæ et clericalem habitum et ministerium non deceat, posseque per Prælatum compelli, ut vel a tali negotiatione abstineat, vel insignia clerici deponat, argumento d. cap. *Joannes*; atque ita fiet ut ille privetur privilegio, vel in pœnam ab homine impositam, vel ex defectu aliarum conditionum, non vero quia nova conditio per se necessaria sit.

11. *Qui clerici conjugati omnino exemptione privantur.* — Tertia et ultima regula, quæ ex dictis colligitur, est, multos esse clericos conjugatos, qui privilegio fori omnino non gaudent. Probatur, quia omnes illi, quibus deest aliqua ex dictis conditionibus, trahi possunt ad judicia sæcularia, etiam in criminalibus, per prædicta jura, et juxta sententiam omnium. Nec requiritur sententia aut declaratio hominis, quia ex defectu conditionis et formæ statim sequitur privatio, ut a fortiori constat ex dictis de clericis non conjugatis. Unde reliqua ibi dicta possunt hic applicari. Solum est advertenda differentia inter conditionem unici matrimonii cum virgine, et alias;

nam si illa semel desit, defectus est perpetuus, et ita reddit personam simpliciter inhabilem ad tale privilegium; in aliis vero potest esse vicissitudo, et ideo licet per defectum earum amittatur privilegium, possunt iterum assumi et redire privilegium, si fundamentum illud unius conjugii cum virgine non desit, quia tunc procedunt dicta de cæteris clericis, ut per se manifestum est.

CAPUT XXIX.

UTRUM ALLE PERSONÆ ECCLESIASTICÆ ORDINEM NULLUM HABENTES EXEMPTIONE FORI INTEGRÉ GAUDEANT.

1. Ratio dubitandi esse potest, quia jura canonica, quæ de hoc privilegio fori loquuntur, solis clericis illud tribunt; clerici autem solum dicuntur illi, qui ordinem aliquem, vel saltem primam tonsuram acceperunt. Neque nomine clericorum solent monachi comprehendendi, sed potius condistingui solent, ut sumitur ex Hieronymo, epist. 2 et 3. Et confirmari potest ex cap. *Si quis suadente*, 17, q. 4, ubi privilegium canonis institutum est, et quia Pontifex voluit non solis clericis, sed etiam monachis illud concedere, distincte dixit, *in clericum vel monachum*; ergo a contrario privilegium fori solis clericis ordinatis conceditur, cum de illis tantum canones loquantur. Quod si quis respondeat, inde potius contrarium sumi argumentum, quia principium receptum est, omnes illos gaudere privilegio fori, qui gaudent privilegio canonis, ex communi Doctorum sententia, in c. 2, de For. comp., et ex Sylvest., verb. *Ecclesia*, 1, n. 6, hoc non satisfaciunt, quia, ut supra diximus, majus est privilegium fori quam canonis; ergo quoad concessionem non valet argumentum a minori ad majus privilegium, sicut etiam supra dicebamus, quoad ablationem non valere argumentum, si aufertur privilegium canonis, auferri etiam privilegium fori.

2. *Assertio: personæ ecclesiasticæ absque ullo ordine gaudent privilegio exemptionis.* — Probatur assertio, et ratio dubitandi solvitur. — Nihilominus sine ulla dubitatione dicendum est, personas ecclesiasticas integre gaudere hoc privilegio, etiam si multæ illarum nullum ordinem habeant, ut sunt monachi antequam ordinentur, et sanctimoniales, quæ ordinis sunt incapaces. Assertio est recepta ab omnibus Doctoribus, probaturque primo ex jure canonico, destruendo simul rationem du-

bitandi, quæ ex falso principio procedit. Quamvis enim aliqua jura de hac immunitate sub nomine clericorum loquantur, ut c. *Non minus*, et c. *Adversus*, de Immun. eccles., nihilominus alia loquuntur sub nomine ecclesiasticarum personarum, quod generalius est, et monachos in rigore comprehendit. Ita constat ex c. *Quamquam*, de Censib., in 6, et ex c. *Clericis*, de Immun. eccles., in 6, ubi etiam distincte additur, *ecclesiasticis personis regularibus, vel sæcularibus*. Et in antiquioribus decretis, in c. *Experientia*, 11, q. 1, declaratur, hoc privilegium fori convenire omni personæ ecclesiastici officii, quæ vox etiam proprie convenit monachis. Denique in c. *De persona*, eadem 11, q. 1, expresse loquitur Gregorius de Episcopis, clericis et monachis, allegando Authent. Justiniani, quam in hoc approbat et recipit. Accedit quod D. Hieronymus, ut citatur in c. *Duo sunt*, 12, q. 1, distinguens duo genera Christianorum, sub primo comprehendit omnes personas divino officio, et contemplationi, et orationi mancipatas, quos Deo devotos et conversos appellat, postea vero omnibus tribuit clericorum nomen, quia omnes sorte electi et specialiter vocati sunt. Ita ergo accipiendum est nomen clericorum in hoc privilegio, etiam ubi contigerit per illud tantum nomen explicari.

3. *Ex jure civili probatur secundo assertio.* — Secundo potest assertio etiam ex legibus civilibus probari. Nam imprimis in lege 36 de Episc. et cleric., in Codice Theodos., cum exemptio a tributis clericis tribueretur, additur: *Quos gradus clericatus, et quod non minus est, sanctior vita defendit*. Præterea Justinianus Imperator, in Authent. de SS. Episcopis, etc., collat. 9, novel. 123, c. 2, *Si quis contra*, 21, concedens privilegium fori, expresse recenset clericos et monachos, et feminas etiam Deo dicatas, ut notavit Gregor., lib. 11, ep. 53. Denique Fridericus, in sua constitutione, simpliciter loquitur de ecclesiasticis personis, ecclesiis, ac locis piis. Unde non est dubium quin præter clericos, monachos etiam comprehendat, ideoque postquam dixerat: *Statuimus ut nullus ecclesiasticam personam in criminali questione vel civili trahere ad judicium sæculare præsumat*, subdit inferius: *Statuimus ut si quis clericis, vel personis ecclesiasticis justitiam denegare præsumpserit*, etc. Ubi expendo disjunctionem illam, quia ne forte dicendo tantum, *si quis clericis*, ambiguitas de restrictione verbi oriretur, addi-

dit aliam particulam, *vel ecclesiasticis personis*, declarans subinde, privilegium illud personis ecclesiasticis datum, non solis clericis proprie dictis concedi, sed omnibus divino obsequio specialiter mancipatis, quæ nomine ecclesiasticarum personarum significantur.

4. *Ratione suadetur assertio.* — Et ex eisdem juribus et verbis constat, totum hoc privilegium integre concedi personis ecclesiasticis non ordinatis, æque ac clericis non conjugatis, seu in statu clericali integre permanentibus. Probatur, quia Fridericus sub eodem generali nomine, eodemque tenore verborum hanc exemptionem omnibus concedit. Atque eodem modo illam confirmat et approbat Honorius Papa, in fine ejusdem constitutionis. Decreta etiam antiquiora nullam in hoc distinctionem faciunt inter illa duo genera personarum ecclesiasticarum, de illisque simpliciter asserunt ecclesiastica immunitate gaudere. Denique utrumque est consentaneum rationi, ac subinde juri divino, a quo privilegium hoc emanat. Nam clericis ordinatis ideo hoc privilegium conceditur, quia peculiari modo divinis obsequiis dicati sunt, ideoque ad familiam Christi specialiter pertinent, et a curis ac perturbationibus sæcularibus debent esse abstracti; hæc autem ratio non minus in monachis et similibus personis militat, etiam si per propriam ordinationem sacratæ non sint, quia hic modus peculiaris consecrationis non est cur ad privilegium exigatur, quando principalis ratio, et quasi proxima, et fundamentum privilegii alia via comparatur. Quod fundamentum, ut dixi, est peculiaris dedicatio ad divinum obsequium, ut notavit Innocentius, in c. 2 de Majorit. et obed. Sicut etiam inter ipsos clericos, qui primam tantum tonsuram acceperunt, revera non sunt ordinati sacramentali ordine a Christo instituto, et nihilominus quia per illam cæremoniam ab Ecclesia institutam peculiari modo dicantur, et consecrantur divino cultui, ex illa parte id sufficit ad privilegium exemptionis; ergo eadem vel majori ratione, religiosa professio, vel quilibet alius modus ab Ecclesia probatus, quo persona divino cultui peculiariter consecratur, ad exemptionem sufficit; omnes autem personæ, quæ simpliciter ecclesiasticæ vocantur, aliquo simili modo, vel ritu ecclesiastico Deo dicantur et consecrantur; ergo et speciali modo pertinent ad familiam Christi, et ejusdem exemptionis debent esse participes. Et hinc D. Thom., in 2, d. 44, q. 2, art. 2, ad 1, et ibi D. Bonav., Rich., et alii, dicunt, sub illis

Christi verbis: *Ergo liberi sunt filii*, non tantum clericos ordinatos; sed etiam omnes, qui Apostolicam vitam sequuntur, omnia propter Christum relinquentes, comprehendendi.

5. *Quæ personæ non ordinatæ ecclesiasticæ censeantur.* — *Professio voto simplici emissa sufficit ad gaudendum hoc privilegio.* — *Novitii etiam religionum eadem fruuntur exemptione.* — Jam vero interrogandum occurrit quæ personæ non ordinatæ sub hoc genere personarum ecclesiasticarum venire aut comprehendendi censeantur. In quo puncto imprimis certum est, omnes religiosos, et religiosas professas sub hoc membro comprehendendi, sive monachorum, sive regularium, sive religiosorum nomine significantur, et in hoc omnes Doctores conveniunt, quia est in jure manifestum. Unde recte dixit Panormit., in c. 2 de Foro compet., duo maxime eximere personam a potestate sæculari, ordinationem et professionem. Addendum vero nunc est professionem intelligendam esse, non solum illam quæ fit per vota solemnia, sed etiam illam quæ fit per vota simplicia ab Ecclesia approbata et recepta ad constituendum verum ac proprium religiosum statum; nam, sicut tales personæ sunt veri religiosi, ita æque primo ac per se gaudent eadem ecclesiastica immunitate. Deinde vero extenditur idem privilegium per quamdam participationem et extensionem ad novitios religionum, quia, sicut in ordine clericorum, prima tonsura initiati, habitum clericalem ferentes, et Ecclesiæ servientes, inter personas Deo dicatas computari incipiunt, ita etiam novitius religionis, ejusque insignia defert eique inservit, inter religiosas personas quoad gaudendum privilegio computatur.

6. *Alii status ecclesiastici, qui absque voto hanc exemptionem inducunt.* — Ultra hos vero sunt alii status vel modi vivendi ecclesiastici, qui licet per tria vota perfectionis non constituentur, sed per unum aut aliud, vel per aliquem traditionis, oblationis, aut congregationis modum ab Ecclesia approbatum, sufficere censeantur ad gaudendum hoc privilegio, vel ex speciali concessione, vel quia generalis consuetudo ita interpretata est decreta quæ personis ecclesiasticis hoc privilegium concedunt. Et sub hoc membro continentur illi, qui dicuntur *conversi laici* in aliquibus religionibus juxta c. *Non debium*, de Sent. excom. Item aliqui eremitæ, et alii quos late enumerat Sylvest., verb. *Ecclesia*, 1, q. 5, per to-

tam, et Panormit., in dict. cap. de Foro compet.; et Archid., in c. *Duo sunt*, 12, q. 1.

7. *Gaudentes privilegio canonis, etiam hoc privilegio fruuntur.* — Ut autem generalem regulam constituamus, censeo illam veram, quam in principio argumentando tetigimus, nimirum, omnes personas, quæ gaudent privilegio canonis, gaudere etiam privilegio fori. Quæ regula intelligenda est per se, et ex vi juris communis, nam in pœnam poterit quis uno privilegio privari, licet non privetur alio, et ex jure speciali poterit aliquibus personis unum privilegium sine alio communicari; per se tamen loquendo, omnes personæ, quæ ad unum privilegium sufficientem ecclesiasticum statum habere censeantur, habent etiam ad aliud, quia si persona defenditur ab Ecclesia speciali privilegio canonis, ideo est quia supponitur esse sacra, et sufficienter Deo dicata, ac denique ecclesiastica; ergo consequenter gaudent communi jure immunitatis quoad forum. Quin potius, licet privilegium fori majus magisque ex jure divino esse censeatur, nihilominus prius et intimius (ut sic dicam) convenit personis ecclesiasticis, eo ipso quod sacræ, et Deo dicatæ sunt, quam privilegium canonis; nam illud est quasi per se conjunctum cum tali statu, illique valde conveniens; hoc vero solum quasi per accidens ad coercendam hominum audaciam aut malitiam, quia, ut dixi, solum consistit in speciali censura contra percussores clericorum lata. Et ideo etiam antiquius est privilegium fori quam canonis, ac subinde magis necessarium est ut omnes, qui gaudent privilegio canonis, gaudeant etiam privilegio fori, quam e converso. De facto tamen eisdem personis est utrumque privilegium concessum, et ideo, quæ de his personis dixi alibi¹, tractando de privilegio canonis, hic etiam sufficiunt.

8. *Religiosus professus habitum laicum deserens exemptionem retinet.* — *Qui ante professionem religionem deserit, privilegium amittit.* — Inter has autem personas possumus quoddam discrimen notare per analogiam et proportionem ad personas clericorum, nam quædam sunt habentes statum ecclesiasticum omnino immutabilem, ut sunt religiosi solemniter professi; aliæ vero habent statum aut modum vitæ mutabilem, quia in aliquo casu possunt ad laicorum statum transire. Priores comparamus clericis in sacris, quia absolute, et ex vi professionis semper gaudent hoc pri-

¹ Tom. 5, disp. 22, sect. 1, n. 19 et seq.

villegio absque alia conditione, vel limitatione, quamdiu illo non privantur. Unde, licet religiosus professus habitum deserat, et apostata tanquam laicus incedat, semper gaudet hoc privilegio, quia semper est persona sacra et religiosa, cui simpliciter concessum est. Quod si objicitur c. 1 de Apostatis, respondemus imprimis ibi non esse sermonem de religiosis, sed de clericis, qui, *relicto clericali habitu, in apostasia tanquam laici conversantur*. Deinde ibi non videntur apostatæ simpliciter privilegio privari; nam solum dicitur: *Si in criminibus comprehensi teneantur, per censuram ecclesiasticam non præcipimus liberari*, ubi Glossa advertit, solum juberi ut iudices sæculares non cogantur per censuras jurisdictionem suam in apostatas non exercere, non tamen dari eis facultatem illam exercendi; hæc enim duo diversa sunt, et in materia pœnali non est ab uno ad aliud facienda extensio. Unde Panormit. ibi, et in c. *Perpendimus*, de Sent. excom., satis probabiliter dixit, in eo casu non privilegium fori, sed tantum canonis amitti, cui sententiæ favent Paulus IV, constit. 29, contra Apostatas; et Pius IV, constit. 8, simili, quæ in Bullario Romano videri possunt. Denique, licet ibi esset ipso jure facta privatio illius privilegii, illa esset quædam pœna, quæ non nisi post sufficientem monitionem et incorrigibilitatem incurreretur, ut eadem Glossa notavit. Per se ergo et ex vi juris communis professi semper gaudent hoc privilegio. Aliæ vero personæ ecclesiasticæ infra hunc gradum constitutæ habent statum mutabilem aliquo modo, et ideo licet quamdiu in statu permanent, privilegio fruuntur, statim ac statum deserunt, illud amittunt, non in pœnam, sed quia fundamentum privilegii jam in eis non invenitur, ideoque hujusmodi personas cum clericis minoribus comparavimus. Sicque novitius statim ac habitum dimittit, privilegio non gaudet; imo et religiosus, qui simplicia tantum vota emiserat, si absolutus a votis dimittatur, privilegium simul amittit. Idemque a fortiori est in omnibus aliis.

9. *Ecclesiis vel clericis servientes an hoc privilegio gaudeant.* — Ultimo vero dubitari hoc loco potest, an sub his personis ecclesiasticis, quæ hoc privilegio gaudent, comprehendantur omnes in quocumque munere Ecclesiæ servientes, etiamsi ordinati non sint. Idemque dubitari solet de familiaribus Episcoporum, imo et de iis qui cæteris clericis inserviunt. In quo puncto Glossa, in cap. 2 de

Foro compet., verb. *Minores*, per illud verbum intelligit Ecclesiæ servientes, quos dicit eodem privilegio gaudere. Videturque intelligere etiam si ordinati non sint, tum quia in textu, *minores* illi, seu *juniores* (ut legitur in c. 2, 11, quæst. 1) distinguuntur ab omnibus clericis, verba enim sunt: *Neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum ullum, aut minorem Ecclesiæ*; tum etiam quia Glossa illa citat cap. *Ecclesiarum*, 12, q. 2, in quo sine dubio est sermo de communibus servis, non solum Ecclesiarum, sed etiam Episcoporum, et omnium clericorum.

10. *Resolutio negans.* — *Quid de familiaribus Episcoporum.* — Dicendum nihilominus est, nullos Ecclesiæ ministros, aut servos gaudere privilegio fori, quantum est ex vi juris communis. Ita docent Panormit., Felin. et alii, in dict. cap. 2, de Foro compet.; et Archidia., in dict. c. *Ecclesiarum*, et in c. *Clericum*, 11, q. 1; et Jul. Clar., dict. § ult., q. 35, n. 18 et 19. Et sufficienter probatur, quia nullo jure cavetur. Item post Concilium Tridentinum, est evidens, quia in clericis, etiam minoribus, servientibus Ecclesiæ, requirit habitum et tonsuram, ad hoc privilegium; ergo multo minus poterit laicus serviens Ecclesiæ tali privilegio frui, cum neque tonsuram deferre possit. Unde idem est longe certius de servis seu famulis clericorum. De familia autem Episcopi dicunt prædicti auctores, esse consuetudine receptum, ut a judiciis sæcularibus sint exempti, et omnes ad hoc allegant cap. ult. de Offic. Archidia., quod certe mihi non probatur. Consuetudini ergo standum esse censeo, et ubi de usu contrarium non constiterit, a communi sententiâ non est recedendum; nam talis consuetudo valde rationabilis est in favorem Episcopalis jurisdictionis et auctoritatis. Et ob eandem causam eadem consuetudo, et cum majori amplitudine circa familiares Cardinalium servatur, ut ex Julio Claro supra, numero vigesimo septimo, et ex aliis auctoribus, qui de Cardinalibus scripserunt, intelligi potest.

11. Neque in contrarium obstat dictum c. 2, de Foro compet., in verb. *Minores*, seu *Juniores*. Nam imprimis Hostiensis ibi per minores intelligit monachos et conversos, quæ expositio non potest accommodari lectioni quæ habet *Juniores*. Sed quia illa non sine causa permissa est a Gregorio IX, intelligere possumus, vocem *minores*, ab ipso usurpatam esse, non ut significet minores ætate, sed minores gradu. Et ita sub illa voce comprehen-

dentur omnes personæ ecclesiasticæ nullam ordinem habentes, quia in ordine hierarchico sunt in inferiori gradu, juxta cap. *A subdiacono*, 93 dist., cum similibus. Secundo dicere possumus, per minores intelligi scholares (ut ait Glossa, et late exponit Panormitanus), vel juvenes destinati ministerio vel servitio Ecclesiæ, non tamen omnino laici, sed habentes saltem primam tonsuram. Atque ita nomine clerici in illo textu solum intelligitur ille, qui aliquo vero ordine insignitus est, ut habeat locum illa disjunctio, *aut ullum clericum, aut minorem Ecclesiæ*. Neque hic usus illius vocis est novus, nam olim inter clericos, solum usque ad ostiarios numerabantur, ut patet in capite 1, decima septima dist., et in dict. cap. *A subdiacono*.

12. *Ad c. Ecclesiarum*. — Neque etiam obstat dictum cap. *Ecclesiarum servos*, quia ibi non agitur de quibuscumque famulis conductitiis, aut liberis servientibus, sed de servis perpetuis, ut ibi Glossa et alii exponunt, et Panorm. ac Felin., in dicto c. 2, de Foro compet. Dicuntur autem ibi a Concilio Toletano III, hujusmodi servi esse immunes ab oneribus et officiis, tam publicis quam privatis, laicorum, quia invitis dominis non possunt cogi. Quod quidem, quantum attinet ad privata obsequia laicorum, pertinet ad rationem justitiæ; nullus enim privatus juste potest alienum servum ad sibi serviendum compellere. Altera vero pars, de publicis oneribus et officiis, ad exemptionem a tributis reducitur, juxta superius declarata. Nam mancipia Ecclesiarum, imo et clericorum a tributis exempta sunt in l. 1, Cod. de Episcop. et Clericis. Et ratio est, quia servi, seu mancipia inter bona domini computantur, et ideo sicut alia bona clericorum exempta sunt a tributis, vel sicut domus, equi, aut boves clericorum a publicis oneribus exempta sunt, ita etiam servi. Unde hæc exemptio non est per se et directe concessa personis servorum, sed redundat ex privilegio clericis concesso, quia onus impositum servo redundaret in dominum, et ita esset contra immunitatem ejus.

CAPUT XXX.

AN PRIVILEGIUM IMMUNITATIS CLERICORUM AB ALIQUO HOMINE REVOCARI POSSIT?

1. Hactenus explicuimus omnes causas et effectus hujus immunitatis ecclesiasticæ, de qua tractamus; nunc de proprietatibus ejus

consequenter dicendum videbatur. Si quis tamen diligenter consideret quæ inter explicandas causas et effectus hujus privilegii dicta sunt, fere omnes proprietates, quæ in illo spectari possunt, declaratas inveniet. Nam imprimis ex dictis colligitur, privilegium hoc esse divinum, id est, a Deo ipso concessum, quæ magna dignitas est talis privilegii, a qua consequenter habet ut et immutabile in universali seu simpliciter sit, et ut etiam ex parte non sine magna et justa causa possit auferri, ut in capit. 28 attigimus, et paulo post amplius declarabimus. Deinde habemus ex dictis, privilegium hoc non esse juris privati, sed publici, non solum quia in publicam utilitatem universalis Ecclesiæ latum est, sed etiam quia utriusque juri canonico et civili insertum est, ideoque eminentiori modo habet prærogativas omnes, quas privilegia in corpore juris inserta habere solent, ut ex generali doctrina de privilegiis suppono. Tertio haberi potest ex dictis, privilegium hoc maxime favorabile esse, quia imprimis favet religioni, cuius jus summo favore dignum est, ut sensit etiam jureconsultus, in l. *Sunt personæ*, ff. de Religios. et sumptib. funer. Ac deinde non in favorem unius loci, vel provinciæ, aut gentis, sed ob augmentum et decentiam divini cultus, et honorem totius ecclesiastici status institutum est. Unde etiam fit regulas omnes, quæ de ampliandis favoribus in jure latæ sunt, ad hoc privilegium applicandas esse. Quarto denique concludi potest ex dictis, privilegium hoc non personale tantum esse, sed reale, quia non intuitu alicujus personæ, sed dignitatis Pontificiæ et totius clericatus concessum est, ut dicitur in c. *Si diligenti*, de Foro compet., et ex dictis de finali causa et ratione hujus privilegii est manifestum. Unde tandem fit hoc privilegium non extingui cum persona, sed de se perpetuum esse, nam hæc proprietates privilegia realia comitari solet.

2. De his ergo proprietatibus, ultima excepta, nihil nobis dicendum superest, sed juxta generalia principia et doctrinas de privilegiis explicandæ et amplificandæ sunt. Solum circa perpetuitatem declarandum superest, quanta illa sit, et an omnem modum amissionis, ablationis, seu desitionis talis privilegii excludat. Perpetuum enim dicitur quod incorruptibile est, vel, si latius loquamur, quod saltem non corrumpitur, nec finem habet. Si ergo hoc privilegium perpetuum est, amitti non poterit, nec auferri. In contrarium vero est, quia multa sunt alia privilegia, quæ dicuntur

perpetua, et desinere possunt. Solet enim privilegium dici perpetuum, quoties vel adhæret rei de se perpetuæ, ut fundo, vel, si adhæret personæ, non cum vita illius extinguitur, sed ei perpetuo succedi potest, et nihilominus talia privilegia tolli vel amitti possunt, per superiorem potestatem, aut efficacem aliquam voluntatem, actionemve contrariam. Videndum itaque superest an major sit hujus privilegii perpetuitas, quod non potest commodius fieri, quam explicando an modus aliquis, quo solent privilegia desinere, in hoc privilegio immunitatis locum habeat.

3. *Tres modi privilegium amittendi*. — *Privilegium hoc immunitatis per lapsum temporis, vel mortem concedentis amitti nequit*. — Oportet ergo præ oculis habere modos quibus privilegia destruuntur, quos nunc ad tres reducimus, qui sunt revocatio privilegii, renunciatio ejusdem, usus ei contrarius, et per hos modos breviter discurremus. Nam duo alii modi corruptionis, qui in aliis privilegiis humanis accidere solent, scilicet, vel per lapsum temporis, vel per mortem concedentis, per se notum est in hoc privilegio cadere non posse. Alius vero modus, qui dici solet per abusum, quomodo circa hoc privilegium interdum contingat, in superioribus capitibus explicatum est, declarando quomodo privatio clericalis privilegii interdum sit pœna. Et ad hoc etiam reducitur, quod per mutationem clericalis status, interdum etiam amittitur, vel minuitur modis supra declaratis; quamvis ille non tam proprie dicatur abusus, quam mutatio subjecti, per quam interdum solet accidens corrumpi. Et ita posset etiam illa privatio reduci ad cessationem causæ intrinsicæ, a qua hoc privilegium pendet, qui est alius modus quo solent privilegia amitti, et illa tantum consideratione potest in hoc privilegio locum habere. His igitur prætermisissis,

4. *Prima conclusio*. — Dico primo: hoc privilegium ita est perpetuum, ut etiam irrevocabile sit. Assertio est communis et certa, quæ in hunc modum breviter ostenditur, quia privilegium hoc, maxime a Deo, vel a rege temporali, seu imperatore, vel a Pontifice Summo revocari posset; in nullo enim alio talis potestas cum aliquo apparenti fundamento cogitari potest. Probatur ergo assertio de singulis. Et imprimis de Deo nulla est controversia, nam si velit, potest omnia mutare; si autem velle, repugnet promissioni ejus, non volet, neque potest velle in sensu composito, ut aiunt, quia non potest esse infidelis, neque se ipsum ne-

gare. Ita ergo in præsentis privilegium hoc, quatenus ab ipso Deo concessum est, simpliciter irrevocabile ab ipso dici potest. Quia si datum est positivo jure divino legis gratiæ, sicut ipsa lex gratiæ data est simpliciter, et cum absoluta promissione perpetuitatis, utique quamdiu mundus duraverit, ita etiam hoc jus immunitatis ecclesiasticæ ex absoluta voluntate Dei, et sine ulla subintellecta conditione perpetuo stabilitum est, quamdiu sacerdotium novæ legis cum mundo duraverit; ergo eodem modo est hoc privilegium perpetuum et irrevocabile. Nam in fine mundi non revocabitur, sed, cessante illius fundamento ac fine, seu necessitate, consequenter cessabit. Si vero privilegium hoc est a Deo solum ratione juris naturalis, sic magis ab intrinseco irrevocabile est, quamdiu fundamentum et materia illius juris eadem perduraverint, ut per se clarum est, et in libr. 2 de Legibus latius est declaratum.

5. *An per reges possit hoc revocari*. — *Ratio dubitandi*. — De secundo puncto, scilicet, de regibus temporalibus, major est difficultas. Primo, quia jus hoc sub ea ratione humanum et civile est, ac subinde mutabile. Secundo, quia unaquæque res per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur; ergo quatenus hoc privilegium per voluntatem regis constitutum est, retractari potest, quia voluntas regis terreni mutabilis est. Hæc est enim ratio ob quam cætera privilegia humana revocari possunt. Tertio, quia sæpe imperatores talia privilegia revocarunt, ut sumitur ex Gratiano, in c. *Omnes*, § *Hæc si quis*, 11, q. 1, et ex l. *Si quis curialis*, C. de Episc. et Cleric., et ex l. *Neminem*, et ex Authent. *Quas actiones*, C. de Sacros. eccles., et ex l. 19 de Episc. et Cleric., in Codice Theodosiano. Et in legibus particularium regnorum inveniuntur leges similes, quibus exemptio clericorum saltem ex parte revocatur. Quarto, quia reges, qui nunc vivunt, dicere possunt non concessisse tale privilegium, neque suos antecessores ipsorum juri præjudicare potuisse.

6. *Probatur conclusio etiam quoad reges*. — Nihilominus dicendum est privilegium hoc non posse per voluntatem temporalium principum revocari. Quæ assertio duobus modis potest intelligi. Primo, non posse revocari absolute et simpliciter, etiam quatenus per Dei vel Pontificum voluntatem constitutum est; alio modo intelligi potest, etiam quoad id in quo potuit a principibus temporalibus propria voluntate donari. In priori sensu assertio quoad